

بررسی و تبیین وضعیت روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر

چالش‌های توسعه روستایی

بهادر حیدرپور

دانشجوی دکتری برنامه ریزی روستایی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهرری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تهمینه دانیالی^۱

استادیار و عضو هیأت علمی برنامه ریزی روستایی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهرری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

علیرضا استعلاجی

استاد و عضو هیأت علمی برنامه ریزی روستایی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهرری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۹/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۲۰

چکیده

شناسایی چالش‌های عمده توسعه روستایی، پیش شرطی برای تدوین سیاست‌ها و ارائه الگویی انعطاف پذیر برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی است. هدف پژوهش حاضر بررسی و تبیین وضعیت روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های توسعه روستایی است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش انجام کار، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش را دو گروه روستاییان و کارشناسان تشکیل می‌دهند. در گروه اول ۲۴ روستای شهرستان اسلامشهر که براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۶۳۴۶ نفر معادل ۱۱۰۵۱ خانوار بوده است با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۰ نفر به عنوان حجم نمونه به صورت تصادفی سهمیه بندی انتخاب شده است. در گروه کارشناسان نیز ۲۰ نفر به صورت تخمین شخصی به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس و آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده و در نهایت برای رتبه بندی روستاهای مورد مطالعه از نظر چالش‌های توسعه روستایی از تکنیک تاپسیس فازی استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که چالش‌های اقتصادی، کالبدی، فیزیکی و مدیریتی بیشترین چالش‌های روستاهای مورد مطالعه هستند و عدم اشتغال و عوامل جمعیتی از مهمترین چالش‌های موجود در این روستاها است. همچنین نتایج تاپسیس فازی نشان داد که روستای سیمون با مقدار تاپسیس ۰/۹۱۲ در رتبه اول و روستای گلدسته و شاطره با مقدار تاپسیس ۰/۰۰۰، در رتبه آخر قرار گرفته‌اند. به عبارتی دیگر بیشترین چالش‌های توسعه روستایی در روستای سیمون و کم‌ترین چالش در روستای گلدسته قرار وجود دارد.

واژگان کلیدی: توسعه، توسعه روستایی، توسعه پایدار روستایی، چالش‌های توسعه، شهرستان اسلامشهر

مقدمه

اخیراً موضوع توسعه روستایی یکی از پربحث‌ترین موضوعات است؛ که دارای معانی مختلفی می‌باشد و مفهوم آن نه تنها در زمینه‌های مختلف بلکه در طول زمان در حال تغییر بوده است؛ و در قرن حاضر یکی از دغدغه‌های برنامه‌ریزان توسعه، دولت‌ها و سیاستمداران است؛ که از سیاست‌های کلی توسعه کشور تاثیر می‌پذیرد. به علت اهمیت فراوان توسعه روستایی، از آن به عنوان ستون فقرات توسعه اقتصادی هرکشوری نام برده می‌شود.

(Hosseini & Partners, 2020) روستاها دارای ویژگیهای متفاوتی نسبت به شهرها هستند و میتوان گفت آنها دارای پتانسیلهای خاصی هستند که اغلب دست کم و یا نادیده گرفته میشوند و همچنین دارای مشکلاتی از جمله تمایزهای مکانی و اجتماعی و غیره هستند. در نتیجه برای برنامه‌ریزی و دستیابی به موفقیت در حوزه‌های مختلف چارهای جز شناخت ویژگیهای سکونتگاههای روستایی و توجه به مشکلات آنها نیست.

(Farahmand, 2015) پسوند پایدار زمانی به صورت مشخصه توسعه پایدار روستایی به کار می‌رود که با محیط-گرایی و رویکرد زیست محیطی به توسعه آمیخته شود. رابطه توسعه پایدار و محیط زیست، یک رابطه دوفره است و غفلت از محیط زیست، مانع دستیابی به اهداف توسعه می‌شود. محیط زیست به عنوان سرمایه عظیم برای حیات، نیازمند حفاظت و مراقبت دائم همه ساکنان زمین است. اما نکته حائز اهمیت این است که حفاظت از محیط زیست و رویکرد محیط‌گرایی و زیست محیطی، بخشی از توسعه پایدار به حساب می‌آید، ولی همه مبحث توسعه پایدار پیرامون حفاظت محیط زیست سیر نمی‌کند، توسعه پایدار، یعنی توسعه‌ای که از نظر زیست محیطی غیرمخرب، از نظر فنی مناسب، از نظر اقتصادی ماندگار و از نظر اجتماعی قابل پذیرش باشد.

(Vosoughi & Imani, 2010). برنامه‌های توسعه پایدار روستایی جزئی از برنامه‌های توسعه هر کشوری است که برای دگرگون سازی ساخت اجتماعی- اقتصادی جامعه روستایی بکار می‌رود و اهداف آن عموماً به چهار دسته اقتصادی، اجتماعی، طبیعی و سیاسی تقسیم می‌شوند. (Tvakkolinia, 2015). توسعه پایدار یک فرآیند پایدار تغییرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی به منظور ارتقاء و رفاه و خوشبختی طولانی مدت کل اجتماع است؛ به سخن دیگر، این فرایندی چندبعدی است که به گونه‌ای پایدار در صدد وحدت اهداف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی است. براین اساس، توسعه پایدار می‌تواند به مثابه فرآیند تغییرات چندبعدی موثر بر جامعه روستایی تعریف شود که رشد اقتصادی، بهبود شرایط محیطی و حفظ ارزش‌های محیطی به گونه‌ای همساز، از مشخصه‌های مهم آن است. (Fallahtabar, 2017). یکی از موضوعاتی که همیشه روستاها و روستانشینان را می‌رنجانند مشکلات و موانع پایداری روستاهاست که در ابعاد محیطی، اقتصادی و اجتماعی قابل دسته‌بندی است و افت وخیزهای فضائی و دوام و نابودی روستاها در این رابطه قرار دارند. در حال حاضر وضعیت روستاهای کشور مناسب نبوده و بعضی از روستاها محروم از توسعه می‌باشند که باعث روستا گریزی و مهاجرت‌های روستائیان به شهرها شده و شرایط نامطلوب حاشیه نشینی در اطراف شهرها و ناهنجاری‌های ناشی از آن را به دنبال آورده است، اما با ارتقاء سطح زندگی و امکانات رفاهی در روستاها می‌توان شرایط را برای ادامه زندگی و رفع مشکلات موجود،

مساعد ساخت. (Tvakkolinia, 2016). البته میزان قوت و شدت ابعاد مذکور در یک حد و اندازه نیست بلکه برحسب موقعیت مکانی روستا و براساس زمان از یکنواختی برخوردار نمی باشد یعنی زمانی مسائل محیطی و گاه عوامل اقتصادی و مقاطعی عوامل اجتماعی نقش نافذ دارند و عوامل دیگر به لحاظ درجه اثرگذاری در مراتب دوم و سوم واقع اند و این مسائل شرایط استمرار حیات روستا یا روستاها را دچار تزلزل می کند و حرکت توسعه را کند و گاه متوقف می سازد (Jamini & Partners, 2016). فرآیند توسعه در کشورهای توسعه یافته، این امر را معلوم ساخته که توسعه روستایی ضرورتی بنیادین برای توسعه ملی است و می باید در اولویت برنامه های توسعه ای قرار گیرد. به دلیل اهمیت توسعه پایدار و همچنین اهمیت روستاها در توسعه ملی تحقیقات مختلفی در این زمینه صورت گرفته است. با این وجود، مطالعه متون و ادبیات موجود نشان می دهد تاکنون در زمینه چالش های توسعه روستایی در دست یابی به توسعه پایدار در سطح روستاهای شهرستان اسلامشهر صورت نگرفته است. بنابراین بدیهی است که با شناخت چالش های توسعه روستایی در روستاهای مورد مطالعه گامی در جهت توسعه پایدار روستایی برداشته و دلایل عدم توسعه یافتگی این روستاها را مورد بررسی قرار داد بنابراین پرداختن به این موضوع ضرورت و اهمیت دوچندانی پیدا می کند. این موضوع در مورد روستاهای اسلامشهر به لحاظ موقعیت ارتباطی روستا برحسب جایگاه مکانی و اندازه و میزان دسترسی روستانشینان به فضاها می شد و نوع فعالیت روستا نیز می تواند مصداق داشته باشد این مطالعه تلاش دارد این امر را در محدوده روستاهای اسلامشهر بررسی نماید و با شناسایی چالش ها و معضلات پیش رو برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی نظرات و پیشنهادات خود را ارائه نماید. بنابراین این پژوهش در پی پاسخ به این سوال است که وضعیت چالش های عمده پیش روی روستاهای اسلامشهر جهت دستیابی به توسعه پایدار روستایی کدامند؟ و آیا روستاهای این شهرستان از نظر چالش های توسعه روستایی در یک سطح قرار دارند؟

در رابطه با موضوع مورد مطالعه تحقیقاتی به صورت زیر انجام شده است. (Daniel, 2019) به بررسی چالش های توسعه پایدار با بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات پرداخته است و به این نتیجه رسیده است که روستاهای یل آباد و قردین با وجود پتانسیل های بالا در زمینه توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، از پتانسیل های این فناوری بهره چندانی نبرده و ساختارهای ناپایدار روستایی آنها مجال این توسعه این فناوری را به آن نمی دهد. (Raisi, 2018) به تحلیل توانمندی ها و چالش های مناطق روستایی بخش سیوان به منظور توسعه پایدار گردشگری پرداخته است و چنین نتیجه گرفته است که از نظر کارشناسان و ساکنان مهم ترین ظرفیت و توانمندی بخش سیوان جاذبه های طبیعی است. همچنین از نظر ساکنان مهم ترین چالش های بخش سیوان به منظور توسعه پایدار گردشگری، ضعف منطقه از نظر زیرساخت های گردشگری، مشارکت ضعیف مردم، حمل و نقل نامناسب و عدم توجه و نظارت مطلوب دستگاه های نظارتی دولتی است. اما از دیدگاه کارشناسان عامل عدم توجه و نظارت مطلوب تایید نشد. (Fallahtabar, 2018) به بررسی چالش های توسعه روستایی از دیدگاه توسعه پایدار پرداخته است و چنین نتیجه گرفته است که در چارچوب سلسله مراتبی، فضاهای روستایی می باید ضمن پایداری در اجزای تشکیل دهنده آن، یعنی محیط اکولوژیک، محیط انسانی و محیط فعالیت، سهم و نقش خود را در نظام سکونتی تا سطح ملی به منصفی

ظهور برساند. همچنین نتایج نشان داد که توسعه پایدار و یکپارچه‌ی ملی، ارتباط تنگاتنگ با توسعه پایدار در سطح منطقه‌ای، شهری و روستایی دارد و نمی‌توان به هیچ وجه توسعه پایدار روستایی را از آن جدا یا از نظر دور ساخت. لیکن توسعه پایدار روستایی در تمام برنامه‌ریزی‌های گذشته، نتوانسته موفقیت لازم را در پی داشته باشد. (Tvaccolinia & Partners, 2016) به ارزیابی چالش‌های اجتماعی ناشی از بحران خشکسالی بر توسعه پایدار روستایی در شهرستان فسا پرداختند و چنین نتیجه گرفتند. در تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل عاملی، چالش‌های اجتماعی ناشی از بحران خشکسالی در پنج عامل اثرات عمومی اجتماعی، امنیت، کیفیت زندگی، آموزش و پرورش، سلامت و تندرستی قرار گرفته‌اند که کل مجموعه چالش‌های اجتماعی قادر است ۵۷/۱۹ درصد از کل واریانس چالش‌های اجتماعی در مناطق روستایی دهستان میانه را تبیین کند. نتیجه حاصل از پژوهش لزوم توجه به بخش اجتماعی و آسیب پذیری آن در هنگام بروز خشکسالی را آشکار می‌کند زیرا که بدون توجه به این بخش هنگام بروز خشکسالی توسعه مناطق روستایی با چالش‌های اساسی روبه‌رو می‌شود.

(Kamraniffer & Partners, 2016) به تحلیل چالش‌های توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی بینالود پرداخت و چنین نتیجه گرفت که مهم‌ترین چالش‌های توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی شهرستان بینالود، چالش‌های مدیریتی، فراساختاری و چالش‌های قانونی است. (Farhmand, 2016) به تحلیل چالش‌های کالبدی- فیزیکی توسعه در روستاهای کوهستانی شهرستان کامیازان پرداخته است و به این نتیجه رسیده که روستاهای مورد مطالعه از نظر شدت چالش‌های کالبدی- فیزیکی، و میزان عملکرد نهادها در توسعه کالبدی- فیزیکی اختلاف معناداری با یکدیگر دارند. همچنین بر اساس آزمون تحلیل واریانس یک طرفه وضعیت نامناسب شبکه معابر در بروز و تشدید چالش‌های کالبدی- فیزیکی روستاهای مورد مطالعه بیشتر از سایر عوامل می‌باشد، و با توجه به نتیجه آزمون همبستگی پیرسون بین سطح چالش‌های کالبدی- فیزیکی توسعه و سطح عملکرد نهادها در روستاهای مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد. (Partners & omars, 2013) به بررسی چالش‌های توسعه روستایی در کشور پرتغال پرداختند و نتیجه گرفتند که ارتباط متقابلی بین سیستم‌های بوم‌شناسی، اجتماعی و اقتصادی در آن مناطق وجود دارد که ارتباط متقابل این سه رکن می‌تواند تاثیر بسزایی در توسعه منطقه گردد. (Nami, 2011) به بررسی چالش‌های مدیریت توسعه روستایی در سریلانکا پرداخته است و نتیجه گرفت که تغییرات زمانی و مکانی سیاست‌های توسعه و برنامه‌های بازسازی در هنگام ارزیابی آسیب‌پذیری مردم در یک مکان خاص تاثیر دارد. ضرورت و اهمیت انجام تحقیق از این جهت می‌تواند توجیهات علمی برای انجام تحقیق را مطرح نماید، بسیار مهم است. (Bujurova & Sifrid, 2011) به بررسی مشکلات و چالش‌های دستیابی توسعه روستایی پرداختند و نتیجه گرفتند که مهم‌ترین چالش‌های توسعه کالبدی- فیزیکی روستا را مواردی از جمله وجود مشکلات مالی و پایین بودن سطح آگاهی و شناخت روستاییان در خصوص طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی ذکر کرده‌اند. (Maline & Psakarnis, 2010) نقش یکپارچه سازی اراضی در تحقق توسعه پایدار در مرکز و شرق اروپا را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این تحقیق بیانگر نقش مهم یکپارچه سازی اراضی در بهینه نمودن استفاده از منابع وجود و رسیدن

به توسعه پایدار روستایی می باشد. (Tucker & Kinlside, 2010) علل اصلی کاهش جمعیت روستایی در کشورهای اروپایی را در مشکلات و فشارهای اقتصادی از جمله کمبود درآمد و بیکاری و مسائل زیست محیطی همچون خشکسالی دانسته و برنامه‌های ملی توسعه روستایی زیر عنوان راهبردهای ملی توسعه پایدار را برای کشورهای اتحادیه اروپا در راستای جلوگیری از این مسئله پیشنهاد می‌کند. (Kim, 2009) به بررسی چالش‌های پیش روی جوامع روستایی و دور افتاده در چین پرداخته و نتیجه گرفته است که عدم دسترسی ساکنان به وسایل ارتباطی و ویژگی‌های جغرافیایی منطقه از چالش‌های اصلی جوامع روستایی در این ناحیه است.

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش انجام کار، توصیفی-تحلیلی است. در فرآیند پژوهش، ابتدا مبانی نظری توسعه روستایی و توسعه پایدار روستایی و سوابق مطالعاتی آن موردمطالعه قرار گرفته است. روش جمع آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش را دو گروه روستاییان و کارشناسان تشکیل می‌دهد؛ در گروه اول ۲۴ روستای شهرستان اسلامشهر که براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۶۳۴۶ نفر برابر معادل ۱۱۰۵۱ خانوار بوده است با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۰ نفر به عنوان حجم نمونه به صورت تصادفی سهمیه بندی انتخاب شده است. در گروه کارشناسان نیز ۲۰ نفر به صورت تخمین شخصی به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند. (جدول ۱). بنابراین پس از این که اعتبار و روایی پرسشنامه با استفاده از نظر اساتید و متخصصین جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی تایید شد، برای سنجش میزان پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. در این پژوهش، مقدار آلفای محاسبه شده در شاخص‌های مختلف، اعداد مطلوبی است (جدول ۲) و می‌توان گفت که دقت لازم برای احراز پایایی سازه‌ها در پرسش‌نامه به کار گرفته شده و گویه‌های طراحی شده برای سنجش شاخص‌ها با یکدیگر همبستگی درونی دارند. در ادامه، جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس و آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده و در نهایت برای رتبه بندی روستاهای مورد مطالعه از نظر چالش‌های توسعه روستایی از تکنیک تاپسیس فازی استفاده شده است. لازم به ذکر است که به منظور وزن دهی شاخص‌های پژوهش پس از گرفتن نظرات ۲۰ نفر از کارشناسان مربوطه (به روش تخمین شخصی) از تحلیل سلسله مراتبی فازی (AHP) استفاده شده است.

رویکرد نظری و مفهومی

توسعه از لحاظ لغوی در فرهنگ لغت دهخدا به معنای فراخی و وسعت آمده که به اشکال توسعه دادن، توسعه پیدا کردن و توسعه یافتن مورد استفاده قرار می‌گیرد اما از لحاظ مفهوم هر فردی در تصور خود معنا و مفهوم متفاوتی از توسعه داشته و در زمان‌ها، مکان‌ها و فرهنگ‌های مختلف معانی و تعبیر متفاوتی از توسعه ارائه شده است (کیانی، ۱۳۹۳: ۲۲-۲۳). توسعه صرفاً پدیده‌ای اقتصادی نیست، توسعه جریانی چند بعدی است که مستلزم تجدید سازمان و تجدید جهت‌گیری مجموعه نظام‌های اقتصادی و اجتماعی کشور است (Maleki et al, 2010).

فرایند توسعه روستایی یک سیستم منسجم است (Straka & Tuzova, 2016). توسعه روستایی باعث رهایی جوامع از فقر می‌شود (Eziyi & Krothapalli, 2014). توسعه روستایی به عنوان استراتژی اصلی توسعه در بسیاری از

کشورها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، که اکثر جمعیت در مناطق روستایی زندگی می‌کنند، تأکید شده است (Mossavi, 2015). توسعه روستایی به مثابه یک پدیده راهبردی است که برای اصلاح وضع زندگی اقتصادی و اجتماعی یک گروه ویژه روستایی یعنی، فقرا و مستمندان مناطق روستایی طراحی می‌شود (Ahmadi, 2016). عیدالله خان معتقد است نابودی فقر و بالا بردن سطح کیفیت زندگی توده های فقیر، هدف اصلی و اساسی توسعه می‌باشد (Ghobadi, 2013). در نظریه گاندی روستا یک واحد مستقل بود که محور خود اتکایی کشور محسوب می‌شود. روستا و کشاورزی اساس توسعه مورد نظر گاندی بوده است. گاندی خواهان تحول روستاها از طریق توسعه درونی آن‌ها و تبدیل آن‌ها به مکان‌های قابل زیست و متناسب با رشد و ترقی بود (Saniheydari, 2017).

ویتز می‌گوید توسعه ثمره مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است که توسط افراد داوطلبی که از امکانات شخصی خویش استفاده می‌کنند و توسط دولت‌ها که به وسیله اعمال قانون از امکانات عمومی استفاده می‌کنند آغاز می‌شود؛ از نظر وی هدف کلی از توسعه روستایی در ممالک در حال توسعه قبل از هرچیز ارتقای پایگاه اجتماعی خود است (Ghobadi, 2013). توسعه پایدار مهم ترین مفهوم نسل فعلی است (Veselonska, 2017). مفهوم توسعه پایدار در طول دو قرن گذشته مطرح شده و اهمیت فراوانی پیدا کرده است (Haji et al, 2016). توسعه پایدار به عنوان یک مفهوم نه تنها یک رویکرد برای جهان و مشکلات جدید آن است بلکه مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها برای حل چالش‌های مختلفی است که در حال حاضر جهان با آن روبرو است (Veselonska, 2017). نقطه شروع مفهوم توسعه پایدار دستیابی به هدف تلفیق مسائل زیست محیطی با سیاست گذاری‌های اقتصادی بود؛ در واقع این هدف تلاشی بود به منظور اینکه نظریات طرفداران محیط زیست در مرکز خط مشی‌ها و سیاست‌هایی قرار گیرند که در جهان پیشرفته ماهیت اقتصادی دارند. این مسائل موجب بروز زمینه‌ای شد که مسائل زیست محیطی مورد توجه قرار گیرند (Shoghi, 2012). توسعه پایدار توسعه‌ای است که بتواند نیازهای کنونی بشر را تامین کند بدون آن که توان‌های محیطی و زیستی نسل‌های آینده را در تامین نیازهایشان به مخاطره‌اندازد. هدف اصلی توسعه پایدار، تامین نیازهای اساسی، بهبود و ارتقا سطح زندگی برای همه، حفظ و اداره بهتر اکوسیستم‌ها و آینده‌ای امن تر و سعادتمندانه تر است (Jahanabadi, 2016).

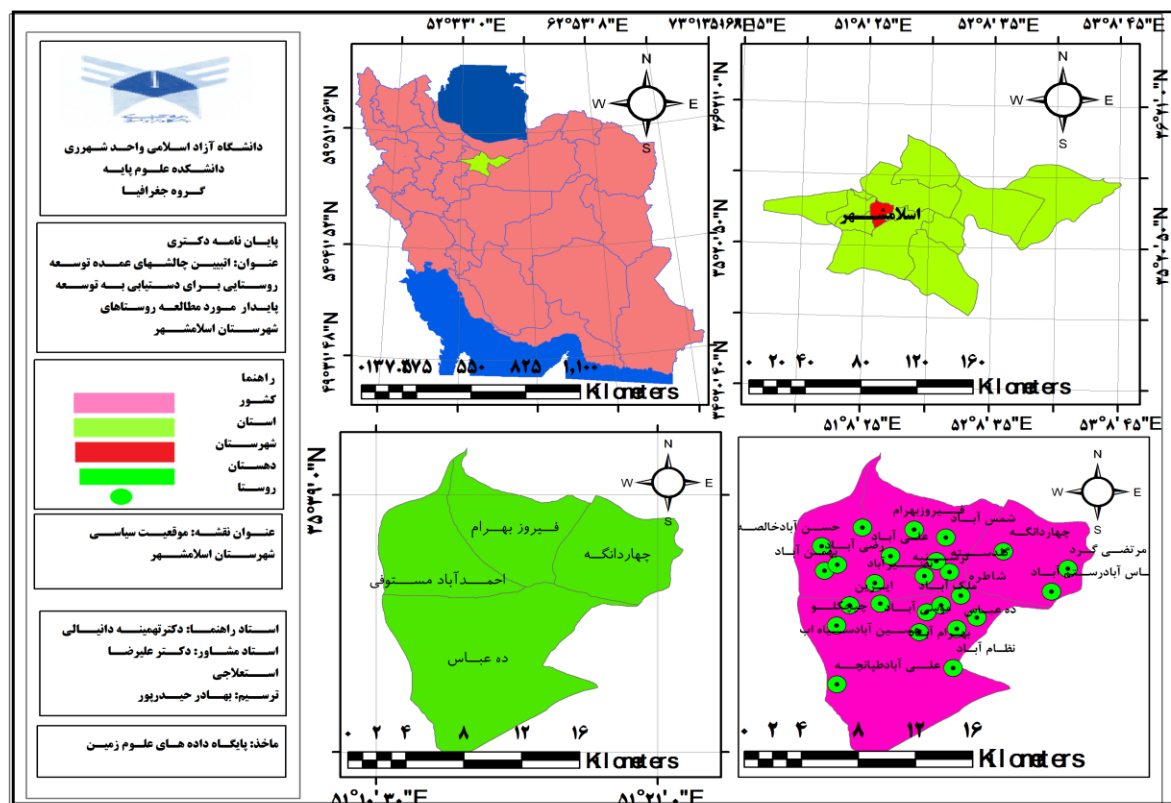
مناطق روستایی برای توسعه با مشکلات و چالش‌هایی روبرو هستند که شناخت آن‌ها باعث می‌شود مسولین استراتژی مناسب جهت توسعه را برای روستاها انتخاب کنند. در اسناد برنامه‌های پنج ساله و برخی مطالعات ملی در زمینه برنامه‌ریزی و توسعه مناطق روستایی در کشور از جمله سند بخشی و فرابخشی توسعه روستایی در برنامه سوم و چهارم توسعه کشور و نیز مطالعات طرح توسعه کالبدی مناطق روستایی کشور مهمترین چالش‌های توسعه روستایی عبارتند از: چالش‌های محیط طبیعی، چالش‌های اجتماعی، چالش‌های اقتصادی، چالش‌های کالبدی و زیربنایی و چالش‌های نظام مدیریتی و نهادی (Kiani, 2014).

ویژگی‌های منطقه مورد مطالعه

- ویژگی‌های جغرافیای طبیعی

شهرستان اسلامشهر یکی از شهرهای استان تهران، در جنوب غربی شهر تهران بر سر راه ارتباطی تهران-ساوه قرار گرفته این شهرستان در جنوب غربی استان تهران قرار دارد و مرکز آن شهر اسلامشهر است. این شهرستان از شرق و جنوب به ری از غرب به رباط کریم و از شمال غرب به شهریار محدود است و از طریق بزرگراه‌های قدیم و جدید تهران-ساوه به جنوب کشور و سایر استان‌های همجوار ارتباط دارد. فاصله آن تا مرکز شهر تهران حدود ۱۹ کیلومتر است. لزوم ارائه خدمات به جمعیت نسبتاً زیادی که در این شهرستان ساکن هستند و برنامه ریزی در جهت توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی (وجود کارخانه‌های بزرگ و قدیمی در اطراف محور جاده قدیم ساوه همچون، کیان تاپر، قایق سازی، ایران خودرو دیزل، میهن، ارج و ... موجب جذب افراد زیادی در این منطقه شده است) آن باعث شد در سال ۱۳۷۳ از سوی وزارت کشور جمهوری اسلامی به عنوان یکی از شهرستان‌های تابعه استان تهران اعلام شود. اسلامشهر را در ابتدا روستاهای متعددی تشکیل می‌داد که بزرگترین آن ضیاءآباد بوده است بطوریکه قدیمی‌ترین قنات، مدرسه، حمام عمومی، آتشکده زرتشتیان باستان (قلعه گبری واقعه در نزدیکی ایرین) و تفریحگاه‌های متمکنین شهرنشین در روستای ضیاءآباد بوده است روستاهای قاسم آباد و ایرین و چیچکلوو و محمدآباد چهار طاقی از دیگر آبادی‌های اسلامشهر بوده‌اند. قدیمی‌ترین روستاها: ضیاءآباد و قاسم آباد و سالورو بوده است. که در حال حاضر قسمتی از بافت قدیمی خود را با وجود گسترش شهر نشینی حفظ کرده‌اند. نقشه زمین‌شناسی محدوده فراگیر اسلامشهر نشان دهنده نهشته‌ها و رسوبات آبرفتی و مخروط افکنه‌ای است. دشت آبرفتی اسلامشهر از رسوبات رسی، ماسه‌ای و در مواردی لسی است. محدوده شهری اسلامشهر در ارتفاع متوسط ۱۰۲۰ متری از سطح آب‌های آزاد واقع است. پهنه اسلامشهر دارای نهشته‌ها و رسوبات آبرفتی و مخروط افکنه‌ای است. دشت آبرفتی اسلامشهر از رسوبات رسی، ماسه‌ای و در مواردی لسی است. در ایستگاه‌های مهرآباد و فرودگاه امام خمینی که داده‌های آن بر حسب ماه‌های مختلف سال در جداول و دیاگرام‌های مربوطه نشان داده شده است، درجه حرارت از اوایل فصل زمستان بتدریج شروع به افزایش نموده و در اوایل فصل تابستان که معمولاً مقارن با تیرماه می‌باشد به حداکثر خود رسیده و مجدداً شروع به کاهش می‌نماید. روند صعودی و نزولی درجه حرارت در ایستگاه‌های یاد شده تقریباً مقارن بوده و دی سردترین ماه سال است. میانگین بارندگی سالیانه منطقه ۲۲۹/۲ میلیمتر می‌باشد. متوسط روزانه رطوبت نسبی در ایستگاه مهرآباد در ماه‌های دی و بهمن از فصل زمستان و ماه‌های آبان و آذر از فصل پاییز (مجموعاً به مدت ۴ ماه از سال)، بیش از متوسط سالانه (۴۳ درصد) و در مهر ماه معادل متوسط سالانه بوده و در سایر ماه‌های سال که ۷ ماه از سال را شامل می‌گردد، کمتر از متوسط سالانه است. متوسط سالانه تعداد روزهای یخبندان ثبت شده در ایستگاه مهرآباد ۴۲ روز می‌باشد که تعداد ۲۴ روز آن به دی ماه مربوط بوده است. وسعت شهرستان در حدود ۲۴۵ کیلومتر مربع است که از نظر مختصات جغرافیایی با اندکی تفاوت نسبت به مرکز تهران در ۵۱ درجه و ۱۰ دقیقه طول شمالی تا ۵۱، ۲۲، ۳۰ و در عرض ۳۴، ۴۲، ۳۰ تا ۳۵، ۲۷، ۳۰ عرض شرقی از

نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است. این شهرستان در منطقه دشت آبرفتی جنوب تهران واقع شده و ارتفاع آن از سطح دریا در حدود ۱۱۵۰ متر است (Farzin, 2015).

شکل ۱. نقشه موقعیت سیاسی منطقه مورد مطالعه

2019, Source: Geosciences Database

- ویژگی‌های اقتصادی منطقه مورد مطالعه

رشد و توسعه اقتصادی در یک محدوده مشخص جغرافیایی فرآیندی است پویا که از امکانات و محدودیت‌های درونی و نیز از سایر عوامل بیرونی حاکم بر روند عمومی شکل‌گیری و تکوین فعالیت‌ها در سطح و ملی شکل می‌گیرد. امکانات و تنگناهای توسعه را نمی‌توان به صورت مطلق در نظر گرفت بلکه روند توسعه و شرایط خاص زمانی و مکانی و بر حسب موقعیت تفاوت می‌کند (همدانی، ۱۳۹۴: ۵۱). وضع موجود اقتصادی روستاها مبتنی بر فعالیت‌های صنعتی و خدماتی است. در مجموع شاغلین روستا ۱۲ درصد در بخش صنعت و ۵۳ درصد در خدمات و ۳۵ درصد در کشاورزی فعال هستند. در نتیجه مهمترین زمینه توسعه عملکرد اقتصادی روستاها بخش خدمات و صنعت است (Governor of Islamshahr city, 2019).

از مجموع جمعیت ۵۴۸۶۲۰ نفری شهرستان اسلامشهر در سال ۱۳۹۵، تعداد ۴۵۴۶۳۶ نفر را افراد ۱۰ ساله و بالاتر تشکیل می‌داده‌اند. از نظر توزیع شاغلان در بخش‌های مختلف اقتصادی، ۱۴/۸ درصد در بخش کشاورزی، ۳۵/۲ درصد در بخش صنعت و ۵۰ درصد در بخش خدمات توزیع شده‌اند (Statistical Center of Iran, ۲۰۱۶).

- ویژگی‌های انسانی

اسلامشهر بخش کوچکی در جلگه پهناور و دشت‌های جنوبی تهران را در غرب شهر ری و جنوب غرب تهران اشغال کرده است. بخش انتهائی رودخانه کرج در سمت غرب و بخش انتهائی رودخانه کن در سمت شمال شرق آن به طرف نقاط پست دشت‌های جنوبی کشیده شده‌اند. سابقه تاریخی این ناحیه با سابقه تمدن و تاریخ ری باستان از نظر دیرینه‌گی همسان است. اسلامشهر به عنوان یک نقطه شهری در سال‌های اخیر که با اصلاحات اراضی از دهه چهل آغاز گشته و روند تشدید مهاجرت از روستا به شهر به طور عام در سطح ایران و گرایش عمومی این مهاجرت‌ها به سوی تهران و بوجود آمدن اسلامشهر که در بخش غار غربی از شهرستان ری واقع شده است، تا ۳۹ سال پیش چیزی جز چند روستای - نزدیک بهم بنام‌های قاسم آباد شاهی، سالور، محمد آباد چهارطاقی، مظفریه، موسی آباد، ضیاء آباد، و مافین آباد نبوده است (Motllebi, 2014).

سابقه سکونت از قلعه موسی آباد آغاز میشود و مقبره امامزاده عقیل از نوادگان امام موسی کاظم حداقل به ۴۴۵ سال قبل تخمین زد. بطوری که سنگ نوشته روی درب امامزاده ساخت آنرا به سال ۹۳۶ هجری می‌رساند. یکی دیگر از نقاط پر اهمیت تشکیل دهنده اسلامشهر قاسم آباد است که درباره آن گفته شده قاسم آباد شاهی است جزو دهستان غار بخش شهرستان تهران متصل به راه شوسه رباط کریم و در جلگه واقع و هوای آن معتدل است (Farzin, 2015). شهرستان اسلامشهر که تا دو دهه قبل قسمتی از شهرستان ری شناخته می‌شد از آغاز دهه ۶۰ با افزایش چشمگیر جمعیت و رونق مکان‌های اقتصادی از آن شهرستان جدا شده و شهرستان مستقلی در استان تهران را تشکیل شد. بررسی روند تحولات در محدوده‌ای که اکنون پهنه شهرستان اسلامشهر را تشکیل می‌دهد و بررسی ارقام سرشماری‌های گذشته نشان می‌دهد که در این شهرستان در سال ۱۳۴۵ معادل ۴۸۹۶۷ نفر زندگی می‌کردند که اغلب آن‌ها را جمعیت روستاهای مستقر در این محدوده تشکیل می‌دادند. تا سال ۱۳۵۵ این جمعیت به ۶۴۶۰۲ نفر افزایش یافته است که رشد سالانه آن معادل ۲/۶ درصد است. در جریان سال‌های انقلاب و پس از جنگ آهنگ رشد سالانه جمعیت فراتر از ۱۴/۹ درصد گردید که در سراسر استان تهران و حتی کل کشور کم نظیر بود. در سرشماری ۱۳۶۵ در این محدوده بالغ بر ۲۵۰۳۳۳ نفر جمعیت سرشماری شدند که ۴/۴ برابر جمعیت این محدوده، در سرشماری ۱۳۵۵ می‌باشد. این رشد افسار گسیخته و بی‌رویه، معلول مهاجرت‌های فراوان زمان جنگ است که به سوی مرکز کشور روان بود و چون در تهران جایی برای اسکان نمی‌یافت به سوی روستاها و شهرهای اطراف تهران کشانده می‌شد. در پایه‌های هرم‌های سنی سال ۱۳۸۵ سهم کودکان و نوجوانان کم شده است که نشان دهنده کاهش مولید در روند دهه ۶۰ تا سال‌های اخیر در این شهرستان است. در سرشماری سال ۹۵ جمعیت شهرستان اسلامشهر به ۵۴۸۶۲۰ نفر رسیده است در این راستا دهستان چهار دانگه ۴۶۹ خانوار و ۱۶۰۷ نفر جمعیت، دهستان فیروز بهرام ۳۰۵۳ خانوار و ۹۰۷۴ نفر جمعیت، دهستان ده عباس ۲۱۵۳ خانوار و ۷۶۲۵ نفر جمعیت و دهستان بهرام آباد ۲۹۹۶ خانوار و ۹۵۹۹ نفر جمعیت دارا می‌باشند (Statistical Center of Iran, 2016).

متغیرهای مورد استفاده در پژوهش حاضر در قالب پنج چالش اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، فیزیکی - کالبدی و مدیریت و برنامه ریزی طبقه‌بندی شدند (جدول ۳).

جدول ۱. تعداد و درصد پرسشنامه اختصاص یافته به هر روستا

روستا	خانوار	جمعیت	درصد پرسشنامه	تعداد پرسشنامه
علی آباد فاجار	۴۶۹	۱۶۰۷	۴	۱۵
ترشینه	۲۷	۹۰	۰/۲۵	۱
نصیر آباد	۱۲	۴۴	۰/۱۲	۱
گلدسته	۲۵۹۴	۷۶۰۲	۲۱	۸۰
شمس آباد	۶۴	۲۳۵	۱	۴
فیروز بهرام	۳۵۶	۱۱۰۳	۳	۱۱
علی آباد طپانچه	۳۵۲	۱۲۵۹	۳	۱۱
حسین آباد	۱۰۷۵	۳۸۹۹	۱۱	۴۲
سیمون	۶۳	۲۲۲	۱	۴
کرک اینکچه	۳۶	۱۱۹	۰/۳۳	۱
لهک	۱۸	۴۶	۰/۱۳	۱
نظام آباد	۳۰۵	۱۰۶۱	۳	۱۱
حسین آباد سیاه آب	۱۹	۶۱	۰/۱۷	۱
عباس آباد	۲۸۵	۹۸۵	۳	۱۱
بهرام آباد	۵۶۶	۱۸۸۹	۵	۱۹
شاطره	۲۱۸۳	۷۱۵۰	۲۰	۷۶
ملک آباد	۱۶۱	۳۰۶	۱	۴
مهران آباد	۸۶	۲۵۴	۱	۴
حسن آباد خالصه	۸۱۷	۳۵۶۸	۱۰	۳۸
رضی آباد	۱۰۵	۲۹۲	۱	۴
علی آباد	۱۰	۳۵	۰/۱۰	۱
ایرین	۵۵۶	۱۸۲۲	۵	۱۹
بهمن آباد	۱۴۶	۴۱	۰/۱۱	۱
چیچکلو	۷۸۲	۲۶۵۶	۷	۲۷
جمع	۱۱۰۵۱	۳۶۳۴۶	۱۰۰	۳۸۰

Source: Statistical Center of Iran, 2016 and Author's Computation, 2019

جدول ۲. بررسی وضعیت پایایی شاخص‌های پژوهش بر اساس آلفای کرونباخ

شاخص	اقتصادی	اجتماعی	فیزیکی - کالبدی	زیست محیطی	مدیریت و برنامه ریزی
آلفای کرونباخ	۰/۷۶۹	۰/۸۰۸	۰/۷۸۸	۰/۸۲۱	۰/۷۹۹
تعداد گویه	۱۳	۲۲	۲۲	۱۵	۱۵

Source: Research Findings, 2019

جدول ۳. متغیر، شاخص و گویه‌های تحقیق

بعد	شاخص	گویه
اقتصادی	رشد اقتصادی	عدم اشتغال زنان و جوانان - کمبود فرصت‌های شغلی - بیکاری فصلی کشاورزان - بیکاری فصلی کشاورزان - فقدان اشتغال زایی بخش کشاورزی - فقدان مکانیزاسیون بخش کشاورزی - فقدان ثبات و امنیت شغلی
	اشتغال	کاهش قدرت خرید مردم - کاهش پس انداز مردم - عدم سرمایه گذاری دولت - عدم تمایل و انگیزه سرمایه گذاری بخش خصوصی - عدم تمایل و انگیزه بومیان برای سرمایه گذاری - کمبود و یا عدم وجود صنایع وابسته به کشاورزی - فقدان راهبرد مناسب برای توسعه صنایع
فیزیکی - کالبدی	خدمات	کمبود امکانات و خدمات ورزشی - کمبود امکانات تحصیلی - کمبود امکانات رفاهی و پارک - ضعف زیرساخت ها در دسترسی به مراکز دهستان ها - کمبود زیرساخت‌های ارتباطی - کمبود زیرساخت‌های عمومی - کمبود زیرساخت‌های بهداشتی - عدم اجرای طرح هادی و بهسازی داخلی روستا - عدم وجود سازه‌های عمرانی کنترل سیلاب
	توسعه	محدودیت در توسعه فیزیکی سکونتگاه انسانی - آسیب پذیری بالا سکونتگاه ها در مقابل بلایای طبیعی - نامقاوم بودن سکونتگاه‌ها به دلیل عدم کاربردها مصالح نامرغوب - عدم ساماندهی فضای سکونتگاه - تراکم بودن سکونتگاه ها
	پایداری	سکونتگاه‌های روستایی
کاربری اراضی	کاربری اراضی	شناسایی و نگهداری از بافت باارزش - مکان یابی اصولی خدمات - مکان یابی آرامستان و توسعه فیزیکی - وجود اراضی بایر جهت گسترش - تخریب کاربری کشاورزی - فراوانی صنایع تبدیلی و تکمیلی - تناسب بین جمعیت و کاربری اراضی - تداخل کاربری کشاورزی با مسکونی

اجتماعی	جمعیت	کاهش میزان جمعیت- کاهش نرخ رشد جمعیت- تغییر در تعداد افراد خانوار- تغییر در میزان و نسبت جنسی- تغییر در ترکیب جمعیتی اقوام- کاهش انگیزه و تمایل به ماندگاری جمعیت در روستا- تغییر در نرخ باسوادی- کاهش سطح مدارج تحصیلی
	امنیت اجتماعی و روانی	کاهش عملکرد نهادهای محلی- افزایش نزاع و اختلافات طایفه‌ای بین روستاییان
	انسجام اجتماعی	کاهش تعلق خاطر نسبت به محل زندگی- تغییر الگوهای فرهنگی بومی- کاهش انگیزه سکونت در روستا- کاهش اعتماد روستاییان به یکدیگر- کاهش اعتماد روستاییان به مسئولین منطقه- عدم مشارکت در امور عمرانی و خدماتی- عدم شرکت در تصمیم‌گیری و همکاری در فعالیت‌های جمعی- عدم مشارکت در انتخابات- عدم وجود انجمن‌های داوطلبانه- عدم وجود حس همکاری متقابل- عدم مشارکت در امور اقتصادی و مالی- عدم مشارکت در امور عام المنفعه، مراسمات و غیره
زیست محیطی	مخاطرات طبیعی	افزایش آسیب پذیری نسبت به بلایای طبیعی- افزایش آسیب پذیری زمین‌های کشاورزی- آسیب پذیری سکونتگاه‌های انسانی- آسیب پذیری محصولات در نتیجه طولانی بودن سرما
	کشاورزی پایدار	بالابودن سهم زمین‌های زیرکشت آبی- کمبود و کاهش مراتع- بهره برداری بی رویه از زمین‌های کشاورزی- نسبت بالای اتلاف آب در کشاورزی- نسبت پایین اراضی تحت آبیاری مکانیزه
	سموم و مواد شیمیایی	افزایش سرانه دور ریز خانگی- افزایش هزینه جمع آوری و دفع زباله- عدم وجود سیستم بازیافت و استفاده مجدد زباله- محدودیت در مکانیابی دفع زباله و فاضلاب- افزایش مسمومیت‌های حاد ناشی از مواد شیمیایی- مصرف بالای سموم شیمیایی و آفت کش‌ها در کشاورزی
مدیریت و برنامه ریزی	سیاست و تصمیم‌گیری	نسبت پایین طرح‌های ظرفیت‌سازی- عدم مشارکت مردم در تعاونی‌ها و تشکلهای محلی- عدم مشارکت افراد در اجرا و پشتیبانی طرح‌های عمرانی و هادی- کمبود میزان توجه ارگان‌های مختلف به توسعه پایدار- عدم هماهنگی برنامه‌ها و سیاست‌های ارگان‌های مختلف در سطح محلی- مداخله سازمان‌های مختلف دولتی در برنامه‌های توسعه روستایی- نسبت پایین قابلیت مشارکت عمومی- فقدان توجه به دانش بومی در برنامه‌های توسعه- نسبت پایین آمادگی مقابله با بلایای طبیعی- نسبت پایین آگاهی و اطلاعات عمومی- دخالت‌های نامناسب مسئولین محلی- تصمیمات بدون پشتوانه علمی- تصمیمات سلیقه‌ای- باندبازی و عدم شایسته‌سالاری- متخصص نبودن تصمیم‌گیران

برای این که از وضعیت روستاهای مورد مطالعه و چالش‌های موجود در آن مشخص شوند ابتدا به طور جداگانه به بررسی چالش‌های اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، فیزیکی- کالبدی و مدیریت و برنامه ریزی پرداخته شده است و در ادامه به رتبه بندی روستاهای مورد مطالعه پرداخته شده است که در ادامه به آن پرداخته شده است:

- چالش‌های اقتصادی

جهت بررسی وضعیت روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های اقتصادی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد که گویند اشتغال با میانگین ۲/۸۲۳ و گویند رشد اقتصادی با میانگین ۲/۸۹۲ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. بنابراین براساس مطالعه میدانی نگارنده در منطقه مورد مطالعه مشخص شد که عدم اشتغال زنان و جوانان، کمبود فرصت‌های شغلی، بیکاری فصلی کشاورزان، بیکاری فصلی کشاورزان، فقدان اشتغال زایی بخش کشاورزی، فقدان مکانیزاسیون بخش کشاورزی، فقدان ثبات و امنیت شغلی، کاهش قدرت خرید مردم، کاهش پس انداز مردم، عدم سرمایه گذاری دولت، عدم تمایل و انگیزه سرمایه گذاری بخش خصوصی، عدم تمایل و انگیزه بومیان برای سرمایه گذاری، کمبود و یا عدم وجود صنایع وابسته به کشاورزی و فقدان راهبرد مناسب برای توسعه صنایع مهمترین چالش‌های اقتصادی موجود در این روستاهاست که مانع از پایداری اقتصادی در این روستاها شده است.

جدول ۴. بررسی وضعیت چالش‌های اقتصادی روستاهای شهرستان اسلامشهر با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

گویند	میانگین	انحراف	مقدار تی (t)	سطح معنا اختلاف	باضریب اطمینان ۹۵ درصد	Test value=3
	معیار		داری	میانگین	حد پایین	حد بالا
اشتغال	۲/۸۲۳	۰/۸۸۹	-۳/۵۲۳	۰/۰۰۰	-۰/۱۷۷	-۰/۳۶۶
رشد اقتصادی	۲/۸۹۲	۰/۸۱۲	-۳/۸۸۲	۰/۰۰۰	-۰/۱۰۸	-۰/۲۳۲

Source: Research Findings, 2019

- چالش‌های فیزیکی - کالبدی

جهت بررسی وضعیت روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های فیزیکی - کالبدی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد که گویه خدمات زیرساختی با میانگین ۲/۸۴۹، گویه پایداری سکونتگاه‌های روستایی با میانگین ۲/۷۵۶ و کاربری اراضی با میانگین ۲/۸۹۳ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. بنابراین براساس مطالعه میدانی نگارنده در منطقه مورد مطالعه مشخص شد کمبود امکانات و خدمات ورزشی، کمبود امکانات تحصیلی، کمبود امکانات رفاهی و پارک، ضعف زیرساخت‌ها در دسترسی به مراکز دهستان‌ها، کمبود زیرساخت‌های ارتباطی، کمبود زیرساخت‌های عمومی، کمبود زیرساخت‌های بهداشتی، عدم اجرای طرح هادی و بهسازی داخلی روستا، عدم وجود سازه‌های عمرانی کنترل سیلاب، محدودیت در توسعه فیزیکی سکونتگاه انسانی، آسیب پذیری بالا سکونتگاه‌ها در مقابل بلایای طبیعی، نامقاوم بودن سکونتگاه‌ها به دلیل عدم کاربرد مصالح نامرغوب، عدم ساماندهی فضای سکونتگاه، متراکم بودن سکونتگاه‌ها، شناسایی و نگهداری از بافت باارزش، مکان یابی اصولی خدمات، مکان یابی آرامستان و توسعه فیزیکی، وجود اراضی بایر جهت گسترش، تخریب کاربری کشاورزی، فراوانی صنایع تبدیلی و تکمیلی، تناسب بین جمعیت و کاربری اراضی و تداخل کاربری کشاورزی با مسکونی مهمترین چالش‌های فیزیکی - کالبدی در روستاهای شهرستان اسلامشهر است.

جدول ۵. بررسی وضعیت چالش‌های فیزیکی - کالبدی روستاهای شهرستان اسلامشهر با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

Test value=3						
گویه‌ها						
میانگین	انحراف معیار	مقدار تی (t)	سطح معناداری	اختلاف میانگین	باصریب اطمینان ۹۵ درصد	حد پایین / حد بالا
۲/۸۴۹	۰/۹۰۳	-۳/۷۶۷	۰/۰۰۰	-۰/۱۵۱	-۰/۲۷۴	-۰/۰۵۶
۲/۷۵۶	۰/۸۴۳	-۳/۳۴۳	۰/۰۰۲	-۰/۲۴۴	-۰/۳۴۳	-۰/۱۰۷
۲/۸۹۳	۰/۹۳۴	-۴/۲۳۷	۰/۰۰۰	۰/۰۷۷	-۰/۱۷۹	-۰/۰۵۶

Source: Research Findings, 2019

- چالش‌های اجتماعی

جهت بررسی وضعیت روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های اجتماعی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد که گویه جمعیت با میانگین ۲/۶۸۶ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) و گویه امنیت اجتماعی و روانی با میانگین ۳/۱۲۱ و گویه انسجام اجتماعی با میانگین ۳/۲۱۲ بالاتر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. بنابراین براساس مطالعه میدانی نگارنده در منطقه مورد مطالعه مشخص شد میزان جمعیت، کاهش نرخ رشد جمعیت، تغییر در تعداد افراد خانوار، تغییر در میزان و نسبت جنسی، تغییر در ترکیب جمعیتی اقوام، کاهش انگیزه و تمایل به ماندگاری جمعیت در روستا، تغییر در نرخ باسوادی و کاهش سطح مدارج تحصیلی مهمترین چالش‌های اجتماعی در سطح روستاهای شهرستان اسلامشهر است.

جدول ۶. بررسی وضعیت چالش‌های اجتماعی روستاهای شهرستان اسلامشهر با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

Test value=3						
گویه‌ها						
میانگین	انحراف معیار	مقدار تی (t)	سطح معناداری	اختلاف میانگین	باصریب اطمینان ۹۵ درصد	حد پایین / حد بالا
۲/۶۸۶	۰/۷۹۸	-۳/۴۳۳	۰/۰۰۳	-۰/۳۱۴	-۰/۴۳۶	-۰/۲۴۲
۳/۱۲۱	۰/۹۲۲	۳/۸۷۸	۰/۰۰۰	۰/۱۲۱	۰/۰۶۷	۰/۲۰۸
۳/۲۱۲	۰/۹۵۶	۴/۱۷۶	۰/۰۰۰	۰/۲۱۲	۰/۱۱۷	۰/۲۸۷

Source: Research Findings, 2019

- چالش زیست محیطی

جهت بررسی وضعیت روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های زیست محیطی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد که گوپه کشاورزی پایدار با میانگین ۲/۸۸۵ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) و گوپه مخاطرات طبیعی با میانگین ۳/۲۱۶ و گوپه سموم و مواد شیمیایی با میانگین ۳/۰۸۹ بالاتر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. بنابراین براساس مطالعه میدانی نگارنده در منطقه مورد مطالعه مشخص شد بالابودن سهم زمین‌های زیرکشت آبی، کمبود و کاهش مراتع، بهره برداری بی رویه از زمین‌های کشاورزی، نسبت بالای اتلاف آب در کشاورزی و نسبت پایین اراضی تحت آبیاری مکانیزه مهم‌ترین چالش‌های زیست محیطی در سطح روستاهای شهرستان اسلامشهر است.

جدول ۷. بررسی وضعیت چالش‌های زیست محیطی روستاهای شهرستان اسلامشهر با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

Test value=3							گوپه‌ها
باضرب اطمینان ۹۵ درصد		سطح معنا اختلاف		مقدار تی (t)	انحراف	میانگین	
حدپایین	حدبالا	میانگین	داری		معیار		
۰/۳۵۳	۰/۱۰۷	۰/۲۱۶	۰/۰۰۰	۴/۴۵۴	۰/۹۳۳	۳/۲۱۶	مخاطرات طبیعی
-۰/۰۸۷	-۰/۲۶۹	-۰/۱۱۵	۰/۰۰۳	-۳/۵۲۸	۰/۸۰۹	۲/۸۸۵	کشاورزی پایدار
۰/۱۶۶	۰/۰۲۳	۰/۰۸۹	۰/۰۰۱	۴/۱۰۹	۰/۸۹۱	۳/۰۸۹	سموم و مواد شیمیایی

Source: Research Findings, 2019

- چالش‌های مدیریت و برنامه ریزی

جهت بررسی وضعیت روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های مدیریت و برنامه‌ریزی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد که گوپه سیاست و تصمیم‌گیری با میانگین ۲/۸۹۵ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. بنابراین براساس مطالعه میدانی نگارنده در منطقه مورد مطالعه مشخص شد پایین طرح‌های ظرفیت‌سازی، عدم مشارکت مردم در تعاونی‌ها و تشکل‌های محلی، عدم مشارکت افراد در اجرا و پشتیبانی طرح‌های عمرانی و هادی، کمبود میزان توجه ارگان‌های مختلف به توسعه پایدار، عدم هماهنگی برنامه‌ها و سیاست‌های ارگان‌های مختلف در سطح محلی، مداخله سازمان‌های مختلف دولتی در برنامه‌های توسعه روستایی، نسبت پایین قابلیت مشارکت عمومی، فقدان توجه به دانش بومی در برنامه‌های توسعه، نسبت پایین آمادگی مقابله با بلایای طبیعی، نسبت پایین آگاهی و اطلاعات عمومی، دخالت‌های نامناسب مسولین محلی، تصمیمات بدون پشتوانه علمی، تصمیمات سلیقه‌ای، باندبازی و عدم شایسته‌سالاری و متخصص نبودن تصمیم‌گیران مهم‌ترین چالش‌های مدیریت و برنامه‌ریزی در سطح روستاهای شهرستان اسلامشهر است.

جدول ۸. بررسی وضعیت چالش‌های مدیریت و برنامه ریزی روستاهای شهرستان اسلامشهر با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

Test value=3							گوپه‌ها
باضرب اطمینان ۹۵ درصد		سطح معنا اختلاف		مقدار تی (t)	انحراف	میانگین	
حدپایین	حدبالا	میانگین	داری		معیار		
-۰/۰۹۸	-۰/۲۱۳	-۰/۱۰۵	۰/۰۰۱	-۳/۷۷۸	۰/۸۹۲	۲/۸۹۵	سیاست و تصمیم‌گیری

Source: Research Findings, 2019

- اولویت بندی روستاهای مورد مطالعه از نظر چالش‌های توسعه روستایی

در ادبیات موضوع یکی از مشهورترین روش‌های شناخته شده که به طور گسترده برای حل مسائل تصمیم‌گیری چند

معیاره استفاده می‌شود، روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی است. از این روش در پژوهش‌های زیادی به منظور رتبه بندی و انتخاب گزینه‌ها استفاده شده است. یکی دیگر از این مدل‌ها تاپسیس فازی است که برای اولین بار چن و همکاران در سال ۱۹۹۲ آن را مطرح کردند. در این مدل، وزن‌ها و ماتریس تصمیم‌گیری به صورت اعداد فازی تعریف می‌شوند و همانند تاپسیس کلاسیک براساس فاصله از ایده‌آل مثبت و منفی رتبه‌بندی می‌کند. در تحقیقات بسیاری از این روش بهره‌گرفته شده است (Shaian et al, 2018: ۱۰۶۳).

برای اولویت بندی روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های توسعه روستایی از مدل تاپسیس فازی استفاده شده است. نتایج تاپسیس فازی نشان می‌دهد که روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های توسعه در یک سطح متعادل قرار ندارند. نتایج نشان می‌دهد که روستاهای سیمون با مقدار تاپسیس ۰/۹۱۲، بهمن آباد با مقدار تاپسیس ۰/۸۹۱، نظام آباد با مقدار تاپسیس ۰/۸۵۹ و ایرین با مقدار ۰/۸۱۱ به ترتیب در رتبه‌های اول تا چهارم قرار دارند و به ترتیب بیشترین چالش‌های توسعه در این روستاها وجود دارد. همچنین روستاهای گلدسته با مقدار تاپسیس ۰/۰۰۰، شاطره با مقدار تاپسیس ۰/۱۲۲، حسین آباد با مقدار تاپسیس ۰/۲۳۳ و حسی آباد خالصه با مقدار تاپسیس ۰/۲۷۶ به ترتیب در رتبه‌های ۲۴ تا ۲۱ قرار گرفته‌اند و به عبارتی کمترین چالش‌های توسعه روستایی در این روستاها بوده است. بررسی‌های میدانی و مشاهدات یافته‌های تاپسیس فازی را تایید می‌کند. بنابراین تاپسیس فازی توانسته است روستاهای مورد مطالعه را از نظر چالش‌های توسعه روستایی به درستی رتبه‌بندی کند.

جدول ۹. اولویت بندی روستاهای مورد مطالعه از نظر چالش‌های توسعه روستایی با استفاده از تاپسیس فازی

روستا	وزن تاپسیس	رتبه
علی آباد فاجار	۰/۳۳۷	۱۹
ترشینه	۰/۵۳۸	۱۳
نصیر آباد	۰/۵۹۶	۱۱
گلدسته	۰/۰۰۰	۲۴
شمس آباد	۰/۴۹۵	۱۵
فیروز بهرام	۰/۳۷۸	۱۸
علی آباد طیانچه	۰/۷۵۷	۶
حسین آباد	۰/۲۳۳	۲۲
سیمون	۰/۹۱۲	۱
کرک اینکچه	۰/۵۱۱	۱۴
لهک	۰/۶۷۶	۹
نظام آباد	۰/۸۵۹	۳
حسین آباد سیاه آب	۰/۴۰۷	۱۷
عباس آباد	۰/۷۸۸	۵
بهرام آباد	۰/۶۹۷	۸
شاطره	۰/۱۲۲	۲۳
ملک آباد	۰/۴۶۶	۱۶
مهران آباد	۰/۵۷۸	۱۲
حسن آباد خالصه	۰/۲۷۶	۲۱
رضی آباد	۰/۶۲۲	۱۰
علی آباد	۰/۷۱۳	۷
ایرین	۰/۸۱۱	۴
بهمن آباد	۰/۸۹۱	۲
چیچکلو	۰/۳۰۶	۲۰

Source: Research Findings, 2019

نتیجه‌گیری و دستاوردهای علمی پژوهش

توسعه در معنای عام و توسعه روستایی در معنای خاص خود، با توجه به روح پویایی و نیز الزامات تشخیص داده شده برای آن، باید از درون جوامع شکل بگیرد و در این راستا، از منابع و نهادهایی بهره گیرد که امکان دسترسی به آن‌ها مقدور و محتمل است. براین اساس است که توسعه روستایی از نوع اقتباسی، در طلیعه هزاره سوم به فراموشی سپرده شده است و اکنون بر سازوکار درونی، بومی و مردم محور تاکید می‌شود. از این منظر، اکنون از بعد نظری می‌توان توسعه روستایی را در قالب پایداری و چالش‌های پیش روی آن مورد ارزیابی قرار داد. پژوهش حاضر با هدف تبیین چالش‌های عمده توسعه روستایی برای دستیابی به توسعه پایدار در روستاهای شهرستان اسلامشهر صورت پذیرفته است.

یافته‌های توصیفی نشان داد که بیشتر پاسخگویان مرد و ۷۵ درصد از آنان متأهل بودند. از نظر سنی بیشترین فراوانی متعلق به گروه سنی ۴۱ تا ۵۰ سال می‌باشد، تحصیلات اکثریت آن‌ها دیپلم بوده و شغل بیشتر آن‌ها کشاورزی بود. از نظر درآمدی بیشتر پاسخگویان درآمد ماهیانه ۱/۵ تا ۱ میلیون تومان داشتند. بیشتر پاسخگویان در خانواده ۵ تا ۷ نفره زندگی می‌کنند. از نظر میزان زمین کشاورزی اکثریت آن‌ها زیر ۵ هکتار زمین دارند. اکثریت پاسخگویان در منازل ملکی خود زندگی می‌کنند.

جهت بررسی وضعیت روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های اقتصادی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد که گویه اشتغال با میانگین ۲/۸۲۳ و گویه رشد اقتصادی با میانگین ۲/۸۹۲ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. از نظر چالش‌های فیزیکی - کالبدی گویه خدمات زیرساختی با میانگین ۲/۸۴۹، گویه پایداری سکونتگاه‌های روستایی با میانگین ۲/۷۵۶ و کاربری اراضی با میانگین ۲/۸۹۳ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. از نظر چالش‌های اجتماعی گویه جمعیت با میانگین ۲/۶۸۶ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) و گویه امنیت اجتماعی و روانی با میانگین ۳/۱۲۱ و گویه انسجام اجتماعی با میانگین ۳/۲۱۲ بالاتر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. از نظر چالش‌های مدیریتی و برنامه‌ریزی گویه سیاست و تصمیم‌گیری با میانگین ۲/۸۹۵ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند. از نظر چالش‌های زیست محیطی گویه کشاورزی پایدار با میانگین ۲/۸۸۵ پایین‌تر از میانگین مطلوب (۳) و گویه مخاطرات طبیعی با میانگین ۳/۲۱۶ و گویه سموم و مواد شیمیایی با میانگین ۳/۰۸۹ بالاتر از میانگین مطلوب (۳) ارزیابی شده‌اند.

نتایج تاپسیس فازی نشان داد که روستاهای شهرستان اسلامشهر از نظر چالش‌های توسعه در یک سطح متعادل قرار ندارند. نتایج نشان می‌دهد که روستاهای شاطره با مقدار تاپسیس ۰/۸۱۹، بهمن آباد با مقدار تاپسیس ۰/۷۳۵، نظام آباد با مقدار تاپسیس ۰/۷۱۲ و حسین آباد با مقدار ۰/۶۶۶ به ترتیب در رتبه‌های اول تا چهارم قرار دارند و در وضعیت بهتری نسبت به سایر روستاها قرار دارند و از کم‌ترین چالش‌های توسعه برخوردارند. همچنین روستاهای گلدسته با مقدار تاپسیس ۱/۰۰۰، شمس آباد با مقدار تاپسیس ۰/۲۱۲، مهران آباد با مقدار تاپسیس ۰/۳۰۱ و فیروز بهرام با مقدار تاپسیس ۰/۳۰۹ به ته ترتیب در رتبه‌های ۲۴ تا ۲۱ قرار گرفته‌اند و به عبارتی در وضعیت مناسبی قرار

ندارند و دارای بیشترین چالش‌های توسعه روستایی هستند. بررسی‌های میدانی، مشاهدات یافته‌های تاپسیس فازی را تایید می‌کند. بنابراین تاپسیس فازی توانسته است روستاهای مورد مطالعه را از نظر چالش‌های توسعه روستایی به درستی رتبه‌بندی کند.

نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که چالش مدیریت و برنامه ریزی و چالش زیست محیطی به ترتیب با مقدار بتای ۰/۳۶۵ و ۰/۳۱۲ بیشترین تاثیر را بر توسعه پایدار روستایی داشته‌اند؛ و چالش فیزیکی - کالبدی با ضریب بتای ۰/۱۶۹، چالش اجتماعی با ضریب بتای ۰/۲۱۶ و چالش اقتصادی اقتصادی با ضریب بتای ۰/۲۷۴ به ترتیب اثرات کمتری بر توسعه پایدار روستاهای اسلامشهر داشته‌اند. همچنین نتایج تحلیل مسیر نشان می‌دهد همه متغیرهای مستقل (چالش‌های توسعه) به طور مستقیم بر روی توسعه پایدار روستایی تاثیر گذار هستند. همچنین به جز چالش فیزیکی - کالبدی همه متغیرها به طور غیر مستقیم نیز بر روی توسعه پایدار روستایی تاثیرگذار می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد که چالش مدیریت و برنامه ریزی با اثر کلی ۰/۷۰۸ و چالش اقتصادی با اثر کلی ۰/۵۸۶ به ترتیب بیشترین تاثیر را بر توسعه پایدار روستایی در روستاهای شهرستان اسلامشهر دارند و چالش فیزیکی - کالبدی با اثر کلی ۰/۱۶۹ کم‌ترین تاثیر را توسعه پایدار روستایی داشته است.

همچنین نتایج نشان داد که عدم اشتغال زنان و جوانان، کمبود فرصت‌های شغلی، بیکاری فصلی کشاورزان، فقدان اشتغال زایی بخش کشاورزی، فقدان مکانیزاسیون بخش کشاورزی، فقدان ثبات و امنیت شغلی، کاهش قدرت خرید مردم، کاهش پس انداز مردم، عدم سرمایه گذاری دولت، عدم تمایل و انگیزه سرمایه گذاری بخش خصوصی، عدم تمایل و انگیزه بومیان برای سرمایه‌گذاری، کمبود و یا عدم وجود صنایع وابسته به کشاورزی و فقدان راهبرد مناسب برای توسعه صنایع مهمترین چالش‌های اقتصادی موجود در این روستاهاست که مانع از پایداری اقتصادی در این روستاها شده است.

کمبود امکانات و خدمات ورزشی، کمبود امکانات تحصیلی، کمبود امکانات رفاهی و پارک، ضعف زیرساخت‌ها در دسترسی به مراکز دهستان‌ها، کمبود زیرساخت‌های ارتباطی، کمبود زیرساخت‌های عمومی، کمبود زیرساخت‌های بهداشتی، عدم اجرای طرح هادی و بهسازی داخلی روستا، عدم وجود سازه‌های عمرانی کنترل سیلاب، محدودیت در توسعه فیزیکی سکونتگاه انسانی، آسیب پذیری بالا سکونتگاه‌ها در مقابل بلایای طبیعی، نامقاوم بودن سکونتگاه‌ها به دلیل عدم کاربرد مصالح نامرغوب، عدم ساماندهی فضای سکونتگاه، متراکم بودن سکونتگاه‌ها، شناسایی و نگهداری از بافت باارزش، مکان یابی اصولی خدمات، مکان یابی آرامستان و توسعه فیزیکی، وجود اراضی بایر جهت گسترش، تخریب کاربری کشاورزی، فراوانی صنایع تبدیلی و تکمیلی، تناسب بین جمعیت و کاربری اراضی و تداخل کاربری کشاورزی با مسکونی مهمترین چالش‌های فیزیکی - کالبدی در روستاهای شهرستان اسلامشهر است.

میزان جمعیت، کاهش نرخ رشد جمعیت، تغییر در تعداد افراد خانوار، تغییر در میزان و نسبت جنسی، تغییر در ترکیب جمعیتی اقوام، کاهش انگیزه و تمایل به ماندگاری جمعیت در روستا، تغییر در نرخ باسوادی و کاهش سطح مدارج تحصیلی مهمترین چالش‌های اجتماعی در سطح روستاهای شهرستان اسلامشهر است.

پایین بودن طرح‌های ظرفیت سازی، عدم مشارکت مردم در تعاونی‌ها و تشکل‌های محلی، عدم مشارکت افراد در اجرا و پشتیبانی طرح‌های عمرانی و هادی، کمبود میزان توجه ارگان‌های مختلف به توسعه پایدار، عدم هماهنگی برنامه‌ها و سیاست‌های ارگان‌های مختلف در سطح محلی، مداخله سازمان‌های مختلف دولتی در برنامه‌های توسعه روستایی، نسبت پایین قابلیت مشارکت عمومی، فقدان توجه به دانش بومی در برنامه‌های توسعه، نسبت پایین آمادگی مقابله با بلایای طبیعی، نسبت پایین آگاهی و اطلاعات عمومی، دخالت‌های نامناسب مسولین محلی، تصمیمات بدون پشتوانه علمی، تصمیمات سلیقه‌ای، باندبازی و عدم شایسته‌سالاری و متخصص نبودن تصمیم‌گیران مهمترین چالش‌های مدیریت و برنامه‌ریزی در سطح روستاهای شهرستان اسلامشهر است.

بالابودن سهم زمین‌های زیرکشت آبی، کمبود و کاهش مراتع، بهره‌برداری بی‌رویه از زمین‌های کشاورزی، نسبت بالای اتلاف آب در کشاورزی و نسبت پایین اراضی تحت آبیاری مکانیزه مهم‌ترین چالش‌های زیست محیطی در سطح روستاهای شهرستان اسلامشهر است.

بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان چنین بیان کرد چالش‌های موجود در سطح روستاهای اسلامشهر مانع از توسعه پایدار روستاهای مورد مطالعه شده است. چنان که وجود چالش‌هایی همچون کاربری اراضی، امنیت اجتماعی و روانی، چالش‌های جمعیتی، انسجام اجتماعی، مخاطرات طبیعی، کشاورزی ناپایدار، سموم و مواد شیمیایی و سیاست و تصمیم‌گیری موجب شده تا اثرات بسیاری بر روی توسعه پایدار روستاهای مورد مطالعه داشته باشد. اثراتی همچون کاهش تنوع شغلی، کاهش اراضی زیر کشت به نسبت اراضی قابل کشت، وضعیت نامناسب اشتغال زنان، عدم ثبات درآمد در روستاها، افزایش نابرابری درآمد بین خانوارها، کاهش پس‌انداز افراد، کاهش تأمین نیازها از درون روستا، کاهش بهره‌مندی از بیمه کشاورزی، عدم عضویت در نهادهای اجتماعی، عدم رضایت‌مندی از خدمات آموزشی، کاهش رضایت‌مندی از خدمات بهداشتی-درمانی، کاهش رضایت شورا از همکاری و مشارکت مردم، کاهش تنوع آب کشاورزی، شور شدن منابع آب، کافی نبودن آب در دسترس بخش کشاورزی، عدم آموزش شیوه‌های جدید آبیاری و حفاظت خاک، افزایش قطع و وصل شدن آب آشامیدنی، نامناسب بودن پاکیزگی محیط روستا از نظر فاضلاب، وضعیت نامناسب فضولات حیوانی در روستا، افزایش خطر سیل، افزایش خطر خشکسالی، افزایش خطر زلزله، افزایش بی‌رویه مصرف کود شیمیایی و افزایش مصرف سموم دفع آفات نباتی در سطح روستاهای مورد مطالعه شده است که هر یک از عوامل بیان شده خود به تنهایی می‌توانند چالش‌های جبران ناپذیری در سطح روستاهای شهرستان اسلامشهر موجب شود.

یافته‌های پژوهش نشان داد که چالش مدیریت و برنامه‌ریزی بیشترین تاثیر بر توسعه پایدار روستاها دارد

امروز روستاها با چالش‌های بسیار زیادی روبرو هستند که این چالش‌ها مانع از توسعه پایدار روستاها می‌شود. با وجود آن که روستاها با چالش‌های اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، فیزیکی - کالبدی و چالش مدیریت و برنامه ریزی روبرو هستند ولی مهم‌ترین چالش موجود در توسعه روستایی چالش مدیریت و برنامه ریزی است؛ زیرا که سایر چالش‌ها در گروه مدیریت صحیح و برنامه ریزی اصولی و تخصصی قابل برطرف شدن می‌باشد. پس بنابراین لازمه دست یافتن به توسعه پایدار روستایی بهرمنند شدن از یک نظام مدیریتی قوی و کار همراه با برنامه ریزی علمی و اصولی است.

بنابراین چند پیشنهاد مدیریتی در این راستا ارائه می‌شود:

- ایجاد تشکل‌های مردمی و محلی به طوری که مشارکت فعال نهادینه مردم در فرآیند توسعه و اعمال مدیریت روستایی تسهیل شود.
- برقراری تفاهم و تعامل میان شورا و دهیار؛ هم اعضای شورا و هم دهیاران به نسبت به وظایف خود آگاه گردند و در بین آن‌ها روحیه برادری، تفاهم و خدمت رسانی تقویت گردد.
- ایجاد نشست‌ها و جلسه‌هایی بین نخبگان روستایی و اعضای شوراهای اسلامی و دهیاری.
- ارائه برنامه‌های محلی و بخشی در سطح روستاها و مشارکت روستاییان جهت همکاری بیشتر بین مردم و مسئولین و رفع مشکلات موجود در سطح روستاها.
- جلب نظرات مردمی در اجرای کلیه طرح‌های روستایی و طرح‌های مرتبط با روستا همانند طرح‌های هادی و ساماندهی.
- بهره‌گیری از تجربه‌های مفید مدیریتی در زمان‌های گذشته و وفق دادن این تجربیات با جامعه روستایی امروزی. همچنین دیگر پیشنهادات به صورت زیر ارائه شده است:
- تنوع سازی در اقتصاد روستایی و ظرفیت سازی برای اجتماعات محلی
- ایجاد زمینه برای توسعه پایدار اقتصادی - اجتماعی از طریق بهره‌برداری‌های مناسب از ظرفیت‌های موجود روستاها

References

- Ahmadi, A. (2016). The Impact of Rural Development Policies and Programs on the Quality of Life of Rural Households, Urmia city, Master thesis, Zanjan university, School of Agriculture, Promotion group, Communication and Rural Development, Rural Development field, Zanjan. (in persian)
- Daniali, T. (2018). Challenges of Sustainable Development Using ICT Case Study of Villages of Saveh City, Geography Magazine, New periodicity, Year 16, Number 58, Pages 201-213. (in persian)
- Eziyi, I. & Krothapalli, A. (2014). Sustainable Rural Development: Solar/Biomass Hybrid Renewable Energy System, Energy Procedia, Vol 57, pp1492 – 1501, doi: 10.1016/j.egypro.2014.10.141.
- Fallahtabar, N. (2017). Challenges of Rural Development Plans from a Sustainable Development Perspective Using the Swat Model, Journal of Geography (Regional Planning), Year 7, Number 3, Pages 187-202. (in persian)
- Farahmand, J. (2015). Analysis of skeletal -Physical Development Challenges in Mountainous Villages Case Study of Kamyaran City, Master thesis, Zabul University, Faculty of Literature, geography group, Rural Planning Field, Zabul. (in persian)

- Farzin, B. (2015). Comparative Comparison of Municipal and Rural Performance in Physical Development of Villages Located in Urban Areas Case Study of Hossein Abad and Aliabad City of Islamhahr, Master thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Faculty of Literature and Humanities, geography group, Department of Rural Planning, Tehran. (in persian)
- Ghobadi, S. (2013). Analysis of Rural Management Challenges in the Rural Development Case Study of Suburbs of Sanandaj, Master thesis, kharazmi University, Faculty of Geography, Department of Human Geography, Department of Rural Planning, Tehran. (in persian)
- Guimaras, M. H., Sousa, C., Dentinho, T., Boski, T. (2013). Economic base model for the Guadiana estuary, Portugal an application for Integrated Coastal Zone Management. *Journal of Marine Policy*, Vol.43, pp. 63-70.
- Haji, L., Chizari, M., and Choobchian, S. (2016). Structural Analysis of Factors Affecting Sustainable Development of Agricultural Production Cooperatives in Rural Areas of Naghadeh, *Journal of Rural Research*, Volume 7, Number 1, Pages 195-216. (in persian)
- Hosseini ؛ Morteza ؛ Manshizadeh Rahmatollah ؛ Razavian Mohammad Taghi and Morid Sadat ؛ Pegah ؛ (۲۰۲۰) ؛ Investigating Barriers to Sustainable Economic Development of Rural Settlements Barakkarehini Case Study of Kiarastan Chaharmahal & Khakhtari City *Journal No. 22* Pp. 21-22
- Jahanabadi, E. (2016). Sustainable Rural Development with Emphasis on Agriculture in Yazd Province Case Study of Eshkzar City, Master thesis, Islamic Azad University, Yazd branch, School of Agriculture, Department of Agricultural Management, Yazd. (in persian)
- Jamini, D., Zolfaghari, A., Nasrabadi, Z., and Ghobadi, S. (2016). Environmental Challenges and their Impacts on Badrabad Village Residents Using Basic Theory Method, *Journal of Geography and Sustainability*, Number 19, Pages 71-87. (in persian)
- Kamranifar, H., Ghasemi, M., and Hayati, S. (2016): An Analysis of the Challenges of Cultural Tourism Development in Rural Areas A Case Study of Binalood County, *Journal of Rural Research and Planning*, Year 5, Number 2(14), Pages 111-130. (in persian)
- Keenleyside, C. and Tucker, G.M. (2010): Farmland abandonment in the EU: an assessment of trends and prospects. Report Prepared for WWF. Institute for European Environmental Policy, London.
- Kiani, F. (2014): Investigating Development Challenges in Rural-Coastal Area of Rasht City, Master thesis, Zabol University, Faculty of Literature and Humanities, geography group, Rural Planning Department, Zabol. (in persian)
- Kim, T. (2009):. Crisis Communication: Challenges Faced by Remote Communities in North Eastern Ontario, *Strategic Communications Management*, Vol. 6, Pp.83 – 10.
- Maleki, S. and Shekhi, H. (2010): Analysis and classification of indicators and determine development priorities in the country's provinces using factor and cluster analysis. *Geography and Planning*. No. 29. PP. 61 - 85.
- Mousavi, S, N. (2015): Effective Factors on Women Role in Sustainable Development (Case Study: Marvdasht Rural Areas in Iran), *International Journal of Agricultural Management and Development (IJAMAD)*, Vol.5., No.3. pp153-157, DOI: 10.5455/ijamd.164895.
- Motalebi, , H. 2014): Monitoring the Spatial Developments of Islamshahr User in the City of Tehran, PhD Thesis, Payame Noor University, Faculty of Social Sciences, Department of Geography, Urban Planning, Tehran.
- Naomi, W. (2011): Coping Capacitis and Rural Livelihoods: Challenges to Community Risk Management in Southern Sri Lanka Binghamton University, Department of Geography, P.O. BOX 6000, Binghamton, NY 13902 – 6000, USA.
- Pašakarnis, G. and Maliene, V. (2010): Towards sustainable rural development in Central and Eastern Europe: Applying land consolidation, *Land Use Policy*, Vol. 27, No. 2, pp. 545-549.
- Reissi, Mahtab, (2017), Capacity Analysis Challenges of Sivan Rural Areas for Sustainable Tourism Development, Master thesis, Western Ilam Higher Education Institute, geography group, Department of Regional Tourism Planning, Ilam. (in persian)

- Saniheidary, A. (2017): The Role of Micro Credit on Rural Sustainability Indicators Case Study of Torbat Jam Villages, Master thesis, Mashhad University, School of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Agricultural Economics, Mashhad. (in persian)
- Shayan, M., Namdar, M., Bazvand, S., and Rezaei, E. (2018): Spatial Analysis of Degree of Development of Rural Settlements Case Study of Zarrin Dasht Townships, Journal of Planning Studies of Human Settlements, periodicity 13, Number 4, Pages 1057-1073. (in persian)
- Shoghi, M. (2012): A Comparative Study of Factors Affecting the Instability of Kaki Villages in Dashti Township, Master thesis, Geography and Rural Planning, Faculty of Literature, Zabul University, Zabul. (in persian)
- Siegfried, B., and Budjurova, E. (2011):. issues and challenges in rural development: compend of development in developing countries. Margraf Publishers GmbH.
- Tavakolinia, J., Paknahad, M., Reissi, H., and Aghaei, P. (2016):. Evaluation of Social Challenges Caused by Drought Crisis on Rural Sustainable Development A Case Study of Miadeh Village from Shibkoh District in Fasa City, Sarzamin Geographic Magazine, Year 13, Number 46, Pages 13-27. (inpersian)
- Veselonska, L. (2017): Factors influencing countries on their path to sustainable development: implications for organizations, Problems and Perspectives in Management, Vol. 15, Issue.2, PP474-485.
- Vusooghi, M., and Imani, A. (2010): The future of rural development and the challenges of sustainability, Journal of Rural Development, 1st periodicity, number 2, Pages 23-45. (inpersian)